

„PSYCHOLOGICZNE ASPEKTY GOTOWOŚCI SZKOLNEJ – SFERA INTELEKTUALNA, EMOCJONALNA I SPOŁECZNA.”

Dziecko może z powodzeniem rozpocząć i kontynuować naukę szkolną w klasie I wtedy, gdy istnieje względna równowaga między jego możliwościami a wymaganiami szkoły. Według Stefana Szumana dojrzałość szkolna jest to taki poziom rozwoju dziecka (w sferze rozwoju fizycznego, poznawczego, emocjonalno – motywacyjnego oraz społecznego) , który umożliwi mu podołanie różnym obowiązkom, jakie niesie ze sobą życie szkolne.

Gotowość szkolna zależy od kilku czynników. Pierwszym z nich jest wiek kalendarzowy dziecka i indywidualne tempo rozwoju fizycznego i psychicznego. Do jednej klasy uczęszczają dzieci urodzone w ciągu całego roku kalendarzowego, zarówno te ze stycznia czy lutego, jak i te, których urodziny przypadają na listopad lub grudzień. Dzieci urodzone pod koniec roku kalendarzowego mają prawo osiągnąć dojrzałość szkolną nieco później niż ich starsi o kilka miesięcy koledzy nie dlatego, że wolniej się rozwijają, ale dlatego, że są młodsi. Na tym etapie (6 – 7 rok życia) rozwój przebiega bardzo dynamicznie i kilka miesięcy może stanowić o przygotowaniu dziecka do rozpoczęcia nauki w klasie I. Data urodzenia nie jest jednak jedynym wyznacznikiem momentu, w którym dziecko osiągnie dojrzałość szkolną. Każde dziecko rozwija się w swoim indywidualnym tempie, zarówno pod względem fizycznym, jak i psychicznym, a szybkość tego rozwoju jest uwarunkowana wieloma czynnikami genetycznymi, neurologicznymi i środowiskowymi.

Kolejnym czynnikiem, od którego zależy moment, w którym dziecko będzie gotowe do sprostania wymaganiom szkolnym jest aktywności dorosłych, stwarzających dziecku warunki do rozwoju. Im bogatsze (w sensie intelektualnym) środowisko, w którym młody człowiek się rozwija, im więcej czasu najbliżsi spędzają z dzieckiem wspólnie czytając, rysując, odpowiadając na pytania, tym szybciej ma ono szansę osiągnąć gotowość szkolną.

Nauczyciele klas zerowych oraz specjaliści w poradniach psychologiczno - pedagogicznych zajmujący się oceną stopnia przygotowania dziecka do rozpoczęcia nauki w szkole wskazują na następujące składowe gotowości szkolnej:

1. Dojrzałość w zakresie rozwoju ruchowego,
2. Dojrzałość w sferze procesów poznawczych,
3. Dojrzałość w zakresie emocjonalno – motywacyjnym,
4. Dojrzałość społeczna.

1.W zakresie rozwoju ruchowego bierze się pod uwagę ogólny rozwój ruchowy dziecka (motoryka duża) oraz rozwój w zakresie precyzyjnych ruchów dłoni (motoryka mała). Dziecko powinno być zdolne do utrzymywania równowagi, jego ruchy powinny być skoordynowane i zwinne na tyle by móc poruszać się bezpiecznie wśród innych dzieci. Ponadto dziecko powinno osiągnąć odpowiednią wagę i wzrost, gdyż wiąże się to z ogólną odpornością na fizyczne zmęczenie oraz z dostosowaniem do wysokości ławek i krzeseł znajdujących się w salach lekcyjnych. Jeśli chodzi o rozwój motoryki małej, to ruchy dłoni dziecka powinny być na tyle precyzyjne , płynne i skoordynowane by móc kreślić drobne elementy graficzne mieszcząc się w liniaturze.

2.Oceniając rozwój sfery poznawczej w aspekcie gotowości szkolnej bierze się pod uwagę kilka czynników:

- Zdolność koncentracji uwagi oraz pamięć,
- Rozwój percepcji wzrokowej,
- Rozwój percepcji słuchowej,
- Rozwój mowy,
- Rozwój myślenia i wnioskowania przyczynowo – skutkowego.

Dziecko rozpoczynające naukę w szkole podstawowej powinno umieć skupić uwagę przez około 30 minut. Powinna to być „uwaga dowolna”, czyli uwaga, którą dziecko może świadomie sterować i skłonić się do zajmowania się również sprawami, które są dla niego w danym momencie mniej ciekawe, a na które zwraca uwagę nauczyciel. Ponadto ważne jest by dziecko umiało celowo zapamiętać pewną partię materiału.

Kolejnym elementem gotowości szkolnej jest prawidłowy rozwój percepcji wzrokowej. Dziecko powinno być zdolne do różnicowania drobnych elementów graficznych liter oraz do różnicowania zależności między tymi elementami.

W zakresie percepcji słuchowej ważne jest by dziecko wyróżniało prawidłowo dźwięki pochodzące z otoczenia, by odróżniało słuchowo wszystkie głoski, by dokonywało analizy wyrazowej (ile słów jest w zdaniu), sylabowej i głoskowej wyrazów. Te umiejętności warunkują osiągnięcie sukcesów w nauce czytania i pisania.

Z rozwojem percepcji słuchowej związany jest również rozwój mowy. Dziecko, które rozpoczyna karierę szkolną w roli ucznia powinno prawidłowo realizować wszystkie głoski., powinno rozumieć mowę i mieć taki zasób słów, aby formułować pytania i udzielać odpowiedzi. Dziecko powinno posługiwać się mową dialogową.

Przy ocenie gotowości szkolnej bardzo ważny jest kolejny składnik sfery poznawczej – myślenie i wnioskowanie przyczynowo – skutkowe. Dziecko powinno być zdolne do operowania różnymi informacjami w taki sposób aby możliwe stało się rozumienie prostych pojęć i zasad. Ponadto dziecko powinno umieć ułożyć prostą historyjkę obrazkową w logiczny ciąg wydarzeń, zauważyć co dzieje się na początku historyjki, jakie to pociąga za sobą skutki oraz czym historyjka się kończy.

3. Kolejną sferą rozwojową, co do której określamy gotowość szkolną jest rozwój emocjonalno – motywacyjny. Jest to aspekt często pomijany przez rodziców, którzy mając dziecko umiejące już u progu nauki w klasie I czytać, pisać i liczyć uważają, że jest ono w pełni dojrzałe do rozpoczęcia nauki w szkole. Dojrzałość emocjonalna wyraża się w umiejętności kontrolowania i panowania do pewnego stopnia nad własnymi emocjami, zdolności do przeżywania bogatego i zróżnicowanego świata uczuć. Dziecko dojrzałe emocjonalnie bez trudności rozstaje się z matką na czas pobytu w szkole, do pewnego stopnia kontroluje swoje trudne emocje (lęk, złość) i nie uzewnętrznia ich w sposób gwałtowny, ma właściwie ukształtowane poczucie własnej wartości, potrafi adekwatnie do sytuacji okazać uczucia. Cierpliwie czeka na swoją kolej, nie zniechęca się szybko napotkanymi trudnościami, ma ukształtowane uczucia społeczne, takie jak przyjaźń i współczucie. Ponadto dziecko rozpoczynające uczęszczanie do szkoły powinno być ciekawe świata, wykazywać się wytrwałością i dociekliwością przy poznawaniu nowych informacji.

4. Ostatnim elementem składowym gotowości szkolnej jest prawidłowy rozwój społeczny, czyli przystosowanie form zachowania dziecka do wymagań środowiska społecznego. Dziecko dojrzałe społecznie: prawidłowo nawiązuje kontakty z rówieśnikami i dorosłymi, potrafi zgodnie współpracować w zespole pod nadzorem osoby dorosłej, rozumie przyjęte zasady i stara się przestrzegać zawartych umów, jest samodzielne w czynnościach samoobsługowych jak ubieranie się, mycie, czesanie, rozumie proste sytuacje społeczne, wie co jest dobre, a co złe (np. że nie wolno krzywdzić innych, niszczyć cudzej własności, przywłaszczać sobie znalezione rzeczy). Ponadto ważne jest by dziecko miało poczucie przynależności do grupy, dzięki czemu uwagi skierowane do całej klasy odnosi również do siebie.

Niesłuchanie ważne jest by dziecko rozpoczynające naukę w szkole było do tego w pełni przygotowane. W takiej sytuacji ma dużą szansę na odnoszenie sukcesów szkolnych, budowanie pozytywnego obrazu siebie i wewnętrznej motywacji do nauki.

Jest jednak pewna grupa dzieci, która bez osiągnięcia odpowiedniego poziomu rozwoju w prezentowanych powyżej sferach rozwojowych staje przed koniecznością poradzenia sobie z obowiązkami i wymaganiami szkolnymi. U części z nich, w ciągu pierwszych 6 miesięcy nauki następuje przyspieszenie rozwoju i dalej radzą sobie już bez większych trudności. Są również takie dzieci, które z uwagi na rozpoczęcie nauki w szkole bez odpowiedniego poziomu dojrzałości

szkolnej napotyka ją na ogromne trudności w nauce. W wyniku doświadczanych niepowodzeń, obciążenia zbyt wysoko postawionymi wymaganiami i braku sukcesów szkolnych u dzieci tych narasta lęk przed porażką, niechęć do szkoły oraz trudności emocjonalne związane z obniżaniem się poczucia własnej wartości i wtórnie obniżaniem się motywacji do nauki i podejmowania jakiegokolwiek wysiłku intelektualnego. Dzieci te nie lubią szkoły, za wszelką cenę unikają wywiązywania się narzuconych im obowiązków związanych z nauką (wagary, ucieczki ze szkoły). W rezultacie mają coraz większe braki w wiadomościach i umiejętnościach szkolnych, a ciągle doświadczane niepowodzenia wywołują stan napięcia psychicznego, które najłatwiej im rozładować przez zachowania autoagresywne lub agresję skierowaną do innych. Uczniowie z takimi trudnościami kończą karierę szkolną najszybciej jak tylko jest to możliwe, pomimo niejednokrotnie dobrych możliwości intelektualnych.

Widoczne jest, że skutki rozpoczęcia przez dziecko nauki w szkole w sytuacji braku gotowości szkolnej mogą być poważne i długofalowe. Jakość wczesnych doświadczeń związanych ze szkołą często determinuje przebieg całej kariery edukacyjnej człowieka, a w konsekwencji jego sytuację zawodową, społeczną i emocjonalną w dorosłym życiu.

BIBLIGRAFIA:

1. Bogdanowicz M. Ryzyko Dysleksji. Problem i diagnozowanie, Gdańsk 2005,
2. Janiszewska B. Ocena dojrzałości szkolnej, Warszawa 2006,
3. Wilgocka – Okoń Gotowość szkolna dzieci sześcioletnich, Warszawa 2003